

ARCHEOLOGIENOTA

HEIRWEG 143A TE WIELSBEKE

DEEL 1 VERSLAG VAN RESULTATEN

ABO Archeologische Rapporten 2103

Rapport opgemaakt door: Sander Pelsmaekers

Kontichsesteenweg 38

2630 Aartselaar

Projectcode:

Intern: 36447

Extern: 2269

AOE: 2023G230

COLOFON

Titel

Archeologienota

Heirweg 143A te Wielsbeke

Auteur

Sander Pelsmaekers

Projectcodes

Intern: 36447

Extern: 2269

Agentschap Onroerend Erfgoed: 2023G230

Plaats en datum

Aartselaar, juli 2023

Reeks en nummer

ABO archeologische rapporten 2103

ISSN 2406-3940

Alle afbeeldingen zijn aangeleverd door ABO nv tenzij anders aangegeven.

RAPPORTFICHE

Versies		
<i>Versie</i>	<i>Datum</i>	<i>Status</i>
v0	27/07/2023	Interne draft
v1	28/07/2023	Externe draft
v2	08/08/2023	Definitieve versie

Projectteam	
<i>Functie</i>	<i>Naam</i>
Projectleider	Sander Pelsmaekers
Business Unit Manager	Toon Moeskops
Kwaliteitscontrole	Anouk Van der Kelen
General Director	Patrick Hambach

INHOUDSOPGAVE

DEEL 1 Verslag van resultaten	1
1 Inleiding	7
1.1 Administratieve gegevens	7
1.2 Aanleiding van het onderzoek en wettelijk kader	8
1.3 Afbakening van het projectgebied	8
1.4 Doel van het onderzoek en onderzoeksstrategie	9
2 Aard van de bedreiging	10
2.1 Huidige situatie	10
2.2 Toekomstige situatie	11
3 Landschappelijke analyse	13
3.1 Topografische situering	13
3.2 Bodemkundige situering	16
4 Archeologische voorkennis	20
4.1 Historische achtergrond	20
4.2 Inventarissen onroerend erfgoed	21
4.3 Cartografische en iconografische bronnen	24
4.4 Recente landschapsveranderingen	27
5 Besluit	30
6 Bibliografie	32
DEEL 2 Programma van maatregelen	33
1 Inleiding	34
2 Gemotiveerd advies	36
2.1 Zone vooronderzoek	36
2.2 Uitgesteld traject	36
3 Methodologie en onderzoeksstrategie	37
3.1 Stap 1 – Vooronderzoek zonder ingreep in de bodem in de vorm van landschappelijk bodemonderzoek (verplicht)	37
3.2 Stap 2-4 – Vooronderzoek in functie van steentijd artefactensites (optioneel)	41
3.3 Stap 5 – Vooronderzoek met ingreep in de bodem in de vorm van proefsleuven (optioneel)	51
4 Bijkomende bepalingen	56
4.1 Vondstmelding	56
4.2 Bewaring en deponering van vondsten	56
4.3 Criteria voor het niet uitvoeren van de voorziene onderzoeksmethoden	57
4.4 Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code Goede Praktijk	57
4.5 Risico's en maatregelen	57
5 Bibliografie	59
6 Kwaliteitscontrole en ondertekening	60

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1: GRB basiskaart met aanduiding van het projectgebied	8
Figuur 2: Meest recente luchtfoto met aanduiding van het projectgebied	10
Figuur 3: GRB met schematische voorstelling van de bestaande situatie.....	11
Figuur 4: Plan van de bodemingrepen per niveau	12
Figuur 5: GRB met schematische voorstelling van de toekomstige situatie	12
Figuur 6: Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied	13
Figuur 7: Digitaal Hoogtemodel (1m) met waterlopen en aanduiding van het projectgebied, macroniveau	14
Figuur 8: Digitaal Hoogtemodel (1m) met waterlopen en aanduiding van het projectgebied, microniveau	14
Figuur 9: Hoogteprofielen van noord naar zuid en van west naar oost.....	15
Figuur 10: Skyview (factor 0,25 m) met aanduiding van het projectgebied	15
Figuur 11: Gedigitaliseerde bodemkaart met aanduiding van het projectgebied	17
Figuur 12: Gedigitaliseerde Quartairgeologische kaart (1:200.000) met aanduiding van het projectgebied	17
Figuur 13: Gedigitaliseerde Tertiairgeologische kaart met aanduiding van het projectgebied	18
Figuur 14: Potentiële bodemerosie per perceel met aanduiding van het projectgebied	18
Figuur 15: Bodembedekkingskaart met aanduiding van het projectgebied	19
Figuur 16: Wielsbeke zoals aangeduid op de Ferrariskaart (ca. 1777).....	20
Figuur 17: Visuele weergave van de Inventaris Onroerend Erfgoed rondom het projectgebied.....	21
Figuur 18: Visuele weergave van de Centrale Archeologische Inventaris in dichte omgeving. (CAI, 2022).	22
Figuur 19: Fricxkaart met aanduiding van het projectgebied	24
Figuur 20: Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied	25
Figuur 21: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het projectgebied	25
Figuur 22: Vandermaelenkaart met aanduiding van het projectgebied	26
Figuur 23: Poppkaart met aanduiding van het projectgebied	26
Figuur 24: Orthofotomozaïek uit 1971 met aanduiding van het projectgebied	27
Figuur 25: Orthofotomozaïek uit 1988 met aanduiding van het projectgebied	28
Figuur 26: Orthofotomozaïek uit 2005-2007 met aanduiding van het projectgebied	28
Figuur 27: Meest recente orthofotomozaïek met aanduiding van het projectgebied.....	29
Figuur 28: Overzicht van het archeologisch advies met betrekking tot het projectgebied (blauw) en het onderzoeksgebied (rood).....	31
Figuur 29: Orthofoto met aanduiding van het projectgebied (blauw).....	34
Figuur 30: Meest recente luchtfoto met aanduiding van het projectgebied (blauw) en de geselecteerde zone voor verder onderzoek (rood).....	35
Figuur 31: Orthofoto met aanduiding van de boorpunten voor het landschappelijk bodemonderzoek. ...	39
Figuur 32: Luchtfoto met indicatieve locatie van de proefsleuven.....	53

LIJST VAN TABELLEN

Tabel 1: Overzicht van de administratieve gegevens.....	7
Tabel 2: Overzicht van de bestaande toestand binnen het projectgebied.	10
Tabel 3: Overzicht van de nieuwe toestand binnen het projectgebied.	11
Tabel 4: Overzicht van de CAI-locaties in de omgeving van het projectgebied	23
Tabel 5: Overzicht voorgestelde onderzoeksstrategie in de voorgestelde volgorde van uitvoering.	36
Tabel 6: Overzicht toepasbaarheid, uitvoerbaarheid en noodzakelijkheid van het landschappelijk bodemonderzoek.....	37
Tabel 7: Overzicht onderzoeksvragen landschappelijk bodemonderzoek.	38
Tabel 8: Technische gegevens voor het voorgestelde landschappelijk booronderzoek.	38
Tabel 9: Overzicht toepasbaarheid, uitvoerbaarheid en noodzakelijkheid van het verkennend booronderzoek	43
Tabel 10: Overzicht onderzoeksvragen verkennend booronderzoek	43
Tabel 11: Overzicht toepasbaarheid, uitvoerbaarheid en noodzakelijkheid van het waarderend booronderzoek	45
Tabel 12: Overzicht onderzoeksvragen waarderend boor- en proefputtenonderzoek.	46
Tabel 13: Overzicht onderzoeksvragen proefputten steentijdtraject.	48
Tabel 14: Overzicht toepasbaarheid, uitvoerbaarheid en noodzakelijkheid van proefsleuvenonderzoek.	51
Tabel 15: Overzicht onderzoeksvragen proefsleuvenonderzoek.	52
Tabel 16: Technische gegevens voor het voorgestelde proefsleuvenonderzoek.	53
Tabel 17: Risico's en maatregelen.	58

1 INLEIDING

1.1 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Projectgegevens	
Naam + adres projectgebied	
- Straat + nr.:	Heirweg 143A
- Postcode:	8710
- Fusiegemeente:	Wielsbeke
Lambertcoördinaten (1972; EPSG:31370)	Bereik: Xmin, Xmax: 80 941,61 m - 179 913,73 m Ymin, Ymax : 80 989,61 m - 180 035,48 m
Kadaster	
- Gemeente:	Wielsbeke
- Afdeling:	WIELSBEKE 3 AFD/ST-BAAFS-VIJVE/
- Sectie:	A
- Percelen:	37014A0278/00T000
Onderzoekstermijn	Juli 2023
Oppervlakten:	<ul style="list-style-type: none">- Betrokken percelen: 8.391 m²- Projectgebied: 8.391 m²- Geplande bodemingreep: 6.872 m²- Onderzoeksgebied: 6.872 m²

Tabel 1: Overzicht van de administratieve gegevens.

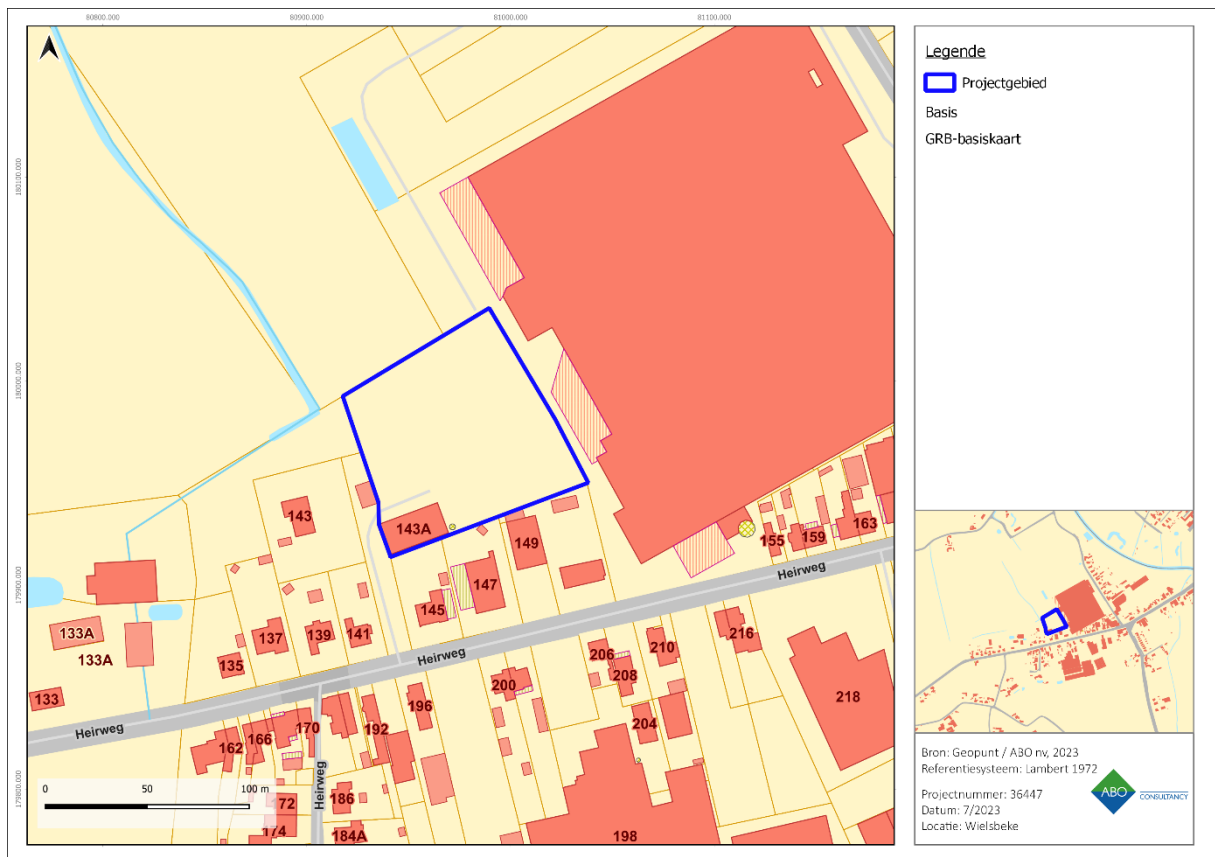
1.2 AANLEIDING VAN HET ONDERZOEK EN WETTELIJK KADER

Deze archeologienota kwam tot stand in opdracht van de initiatiefnemer van de aanvraag van een omgevingsvergunning voor de sloop van een bestaande loods en de bouw van een nieuwe loods voor houtopslag met bijhorende verhardingen, groenzones en wadi's ter hoogte van de Heirweg 143A te Wielsbeke. De geplande werken van 6.872 m² worden beschouwd als een ingreep in de bodem.

Het projectgebied valt buiten een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt. Verder bevindt het zich buiten een definitief of tijdelijk beschermd archeologische site en buiten een vastgestelde archeologische zone. De geplande werken hebben betrekking op een zone buiten woongebieden. Doordat de oppervlakte van de percelen waarop deze werken van toepassing zijn de 3.000 m² overschrijdt en de geplande werken meer dan 5.000 m² zullen inhouden, moet er in het kader van het Onroerend Erfgoeddecreet, voorafgaand aan een omgevingsvergunning, een archeologienota worden opgemaakt om het archeologisch potentieel te evalueren (art. 5.4.1. Onroerend Erfgoeddecreet). Het bureauonderzoek moet uitwijzen of een onderzoek met ingreep in de bodem zowel mogelijk en wenselijk is voor het projectgebied.

1.3 AFBAKENING VAN HET PROJECTGEBIED

Het projectgebied komt volledig overeen met perceel 37014A0278/00T000 (3 AFD/ST-BAAFS-VIJVE, sectie A) dat gelegen is ter hoogte van Heirweg 143A te Wielsbeke, een gemeente in de provincie West-Vlaanderen (Figuur 1). Het gaat hier om een terrein dat gedeeltelijk verhard is met beton en steenslag, gedeeltelijk bebouwd is met een loods en voor de rest uit voormalig akkerland bestaat. In totaal heeft het projectgebied een oppervlakte van ca. 8.391 m².

Figuur 1: GRB basiskaart met aanduiding van het projectgebied

1.4 DOEL VAN HET ONDERZOEK EN ONDERZOEKSTRATEGIE

Deze archeologienota heeft als doel na te gaan welke archeologische resten er te verwachten zijn ter hoogte van het projectgebied en in welke mate deze bedreigd worden door de nakende ingreep in de bodem. Het onderzoek in deze archeologienota heeft drie objectieven:

- Er wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van het projectgebied;
- Er wordt nagegaan welke bewaring te verwachten is en in welke mate ze bedreigd worden door de geplande bodemingrepen;
- Er wordt nagegaan wat het potentieel tot kennisvermeerdering is.

De gegevens waarop het onderzoek gebaseerd is, worden gehaald uit de door de initiatiefnemer aangeleverde plannen in combinatie met bestaande en ontsloten landschappelijke, bouwkundige en archeologische inventarissen en kaarten. Het is steeds de bedoeling om het archeologisch verwachtingsprofiel te confronteren met de aard van de geplande werken om zo de impact ervan op het bodemarchief te bepalen.

De volgende stappen worden ondernomen om een archeologisch verwachtingsprofiel op te stellen:

- Een studie van de bestaande en ontsloten landschappelijke gegevens plaatst het projectgebied in een breder landschappelijk kader (hfst. 3). Hiertoe worden zowel kaartmateriaal als literaire bronnen geconsulteerd.
- Een studie van de bestaande en ontsloten historische en archeologische gegevens geeft inzicht in het archeologisch potentieel van het Projectgebied (hfst. 4). Hierbij worden voornamelijk inventarissen onroerend erfgoed en historische kaarten geraadpleegd.

Op basis van de resultaten van dit onderzoek wordt een advies geformuleerd omtrent een eventueel archeologisch vooronderzoek, een vervolgonderzoek, een *in situ* bewaring of een 'geen maatregelen'.

2 AARD VAN DE BEDREIGING

De plannen van de bestaande toestand en de ontwerpplannen van de nieuwe situatie die zijn aangeleverd door de initiatiefnemer zijn als bijlagen toegevoegd aan deze archeologienota om de leesbaarheid te garanderen.

2.1 HUIDIGE SITUATIE

Het projectgebied beslaat perceel 37014A0278/00T000 volledig en heeft een oppervlakte van 8.391 m². De enige bebouwing op het terrein is een loods en wat bureelcontainers in de zuidwestelijke hoek. Verder is er vooral verharding en akkerland aanwezig. Alle bestaande elementen zullen verwijderd worden, behalve wat betonverharding aan de westelijke zijde van het projectgebied.

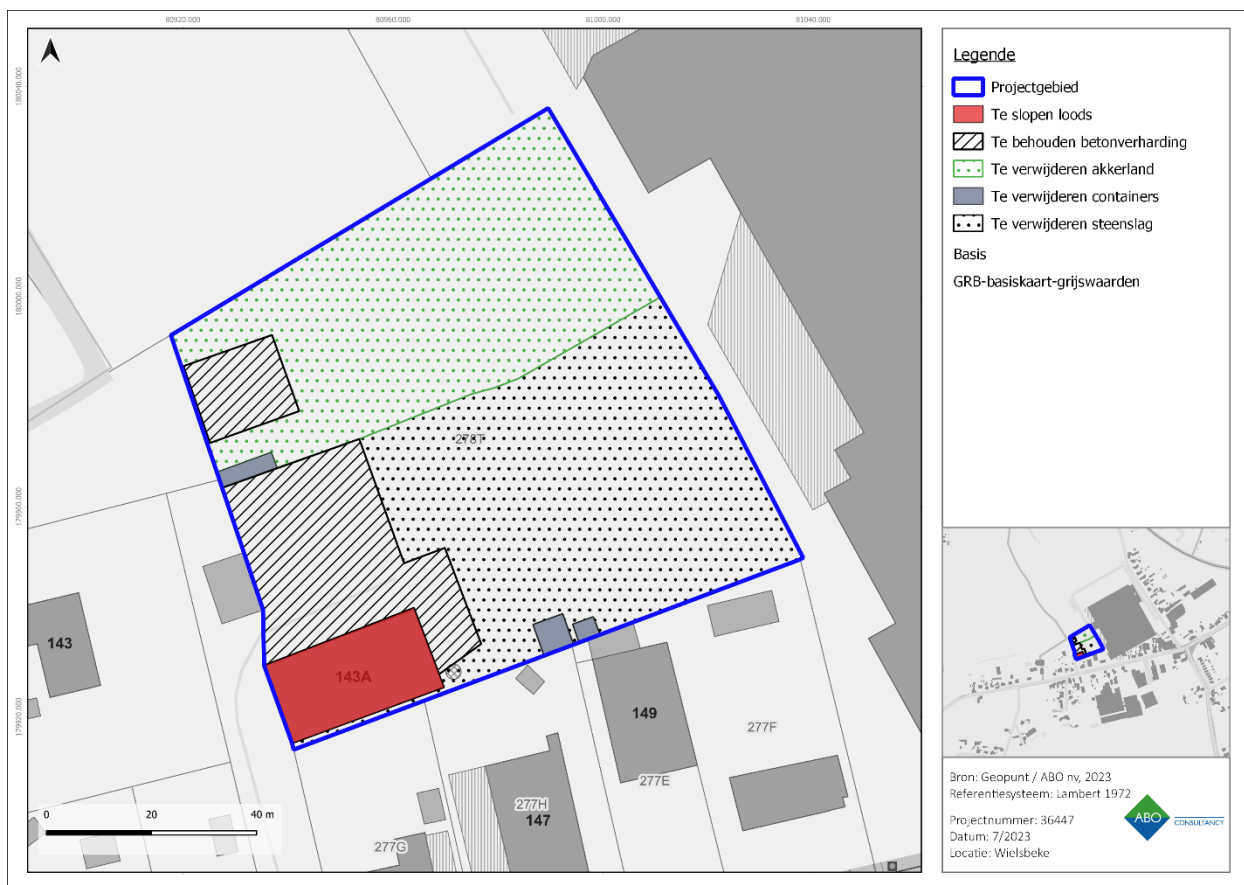
Figuur 2: Meest recente luchtfoto met aanduiding van het projectgebied

Onderstaande tabel geeft een duidelijk overzicht van de aanwezige elementen binnen de contouren van het projectgebied:

Element	Oppervlakte	Diepte	Situatie
Loods	483 m ²	Niet gekend	Te verwijderen
Betonverharding	1.241 m ²	Niet gekend	Te behouden
Steenslagverharding	3.380 m ²	Niet gekend	Te verwijderen
Akkerland	2.982 m ²	Mogelijks enkel ploegen	Te verwijderen
Containers	350 m ²	Niet gekend	278 m ² te behouden 72 m ² te verwijderen

Tabel 2: Overzicht van de bestaande toestand binnen het projectgebied.

Enkel de bestaande betonverharding (1.241 m²) en wat bureelcontainers (278 m²) zullen dus bewaard blijven, hier zijn dan ook geen ingrepen in de bodem voorzien. Onderstaande figuur toont een schematische voorstelling van de bestaande toestand:

Figuur 3: GRB met schematische voorstelling van de bestaande situatie

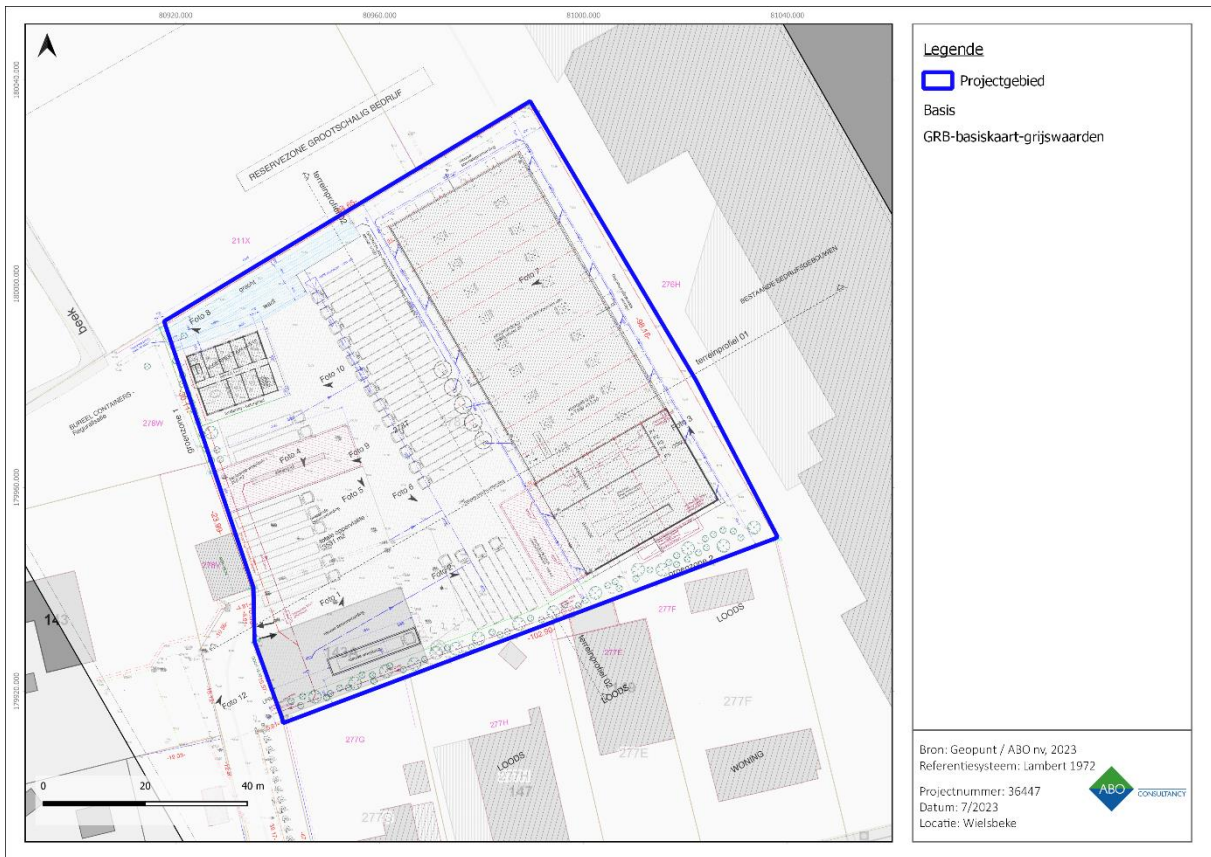
2.2 TOEKOMSTIGE SITUATIE

Ter hoogte van het projectgebied (8.391 m²) zal na de sloop van de bestaande elementen een nieuwe loods worden voorzien voor de opslag van houtafval. Daarnaast zal er ook nog een wasplaats en herstellingswerkplaats voor de vrachtwagens gerealiseerd worden, evenals een opslag voor oliën en andere gevaarlijke vloeistoffen. Naast de bouw van de loods worden ook de bureelcontainers geregulariseerd. Rondom de loods zal in plaats van de aanwezige steenslag en akkerzone een nieuwe beton- en steenslagverharding worden voorzien, evenals een groenzone, een wadi en een gracht.

Element	Oppervlakte	Verstoringsdiepte
Loods	2.371 m ²	1,00 m-Mv
Verharding + steenslag	2.290 m ² + 823 m ²	0,40 m-Mv – 0,60 m-Mv
Waterdichte pistes	416 m ²	0,60 m-Mv
Groenzone	520 m ²	0,30 m-Mv - 0,50 m-Mv
Wadi en gracht	259 m ²	0,40 m-Mv – 1,60 m-Mv
Bestaande betonverharding	1.241 m ²	Geen ingreep
Bureelcontainers te behouden	278 m ²	Geen ingreep

Tabel 3: Overzicht van de nieuwe toestand binnen het projectgebied.

Op basis van bovenstaande gegevens kan geconcludeerd worden dat de meeste werkzaamheden allicht dieper zullen reiken dan de (gekende) bestaande verstoringen. De bureaustudie alleen kan echter niet bepalen of er archeologisch relevante lagen geraakt zullen worden. Enkel ter hoogte van de bestaande en te behouden betonverharding (1.241 m²) en de bureelcontainers (278 m²) kan met zekerheid gesteld worden dat er geen bedreiging is van het bodemarchief. In deze zones is dus geen verder onderzoek vereist. Ter hoogte van de rest van het projectgebied (6.872 m²) wordt het bodemarchief naar alle verwachting wel degelijk bedreigd door de ingrepen in de bodem.

Figuur 4: Plan van de bodemingrepen per niveau

Figuur 5: GRB met schematische voorstelling van de toekomstige situatie

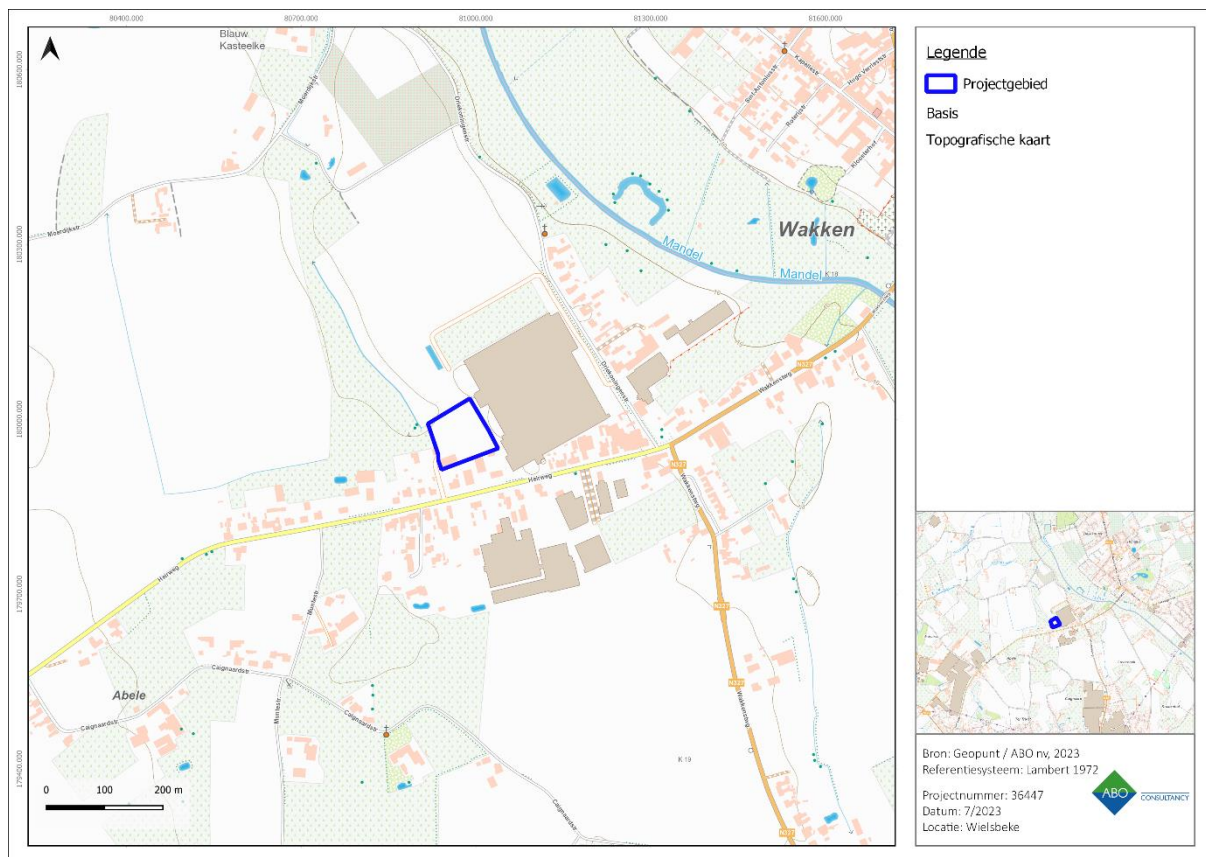
3 LANDSCHAPPELIJKE ANALYSE

3.1 TOPOGRAFISCHE SITUERING

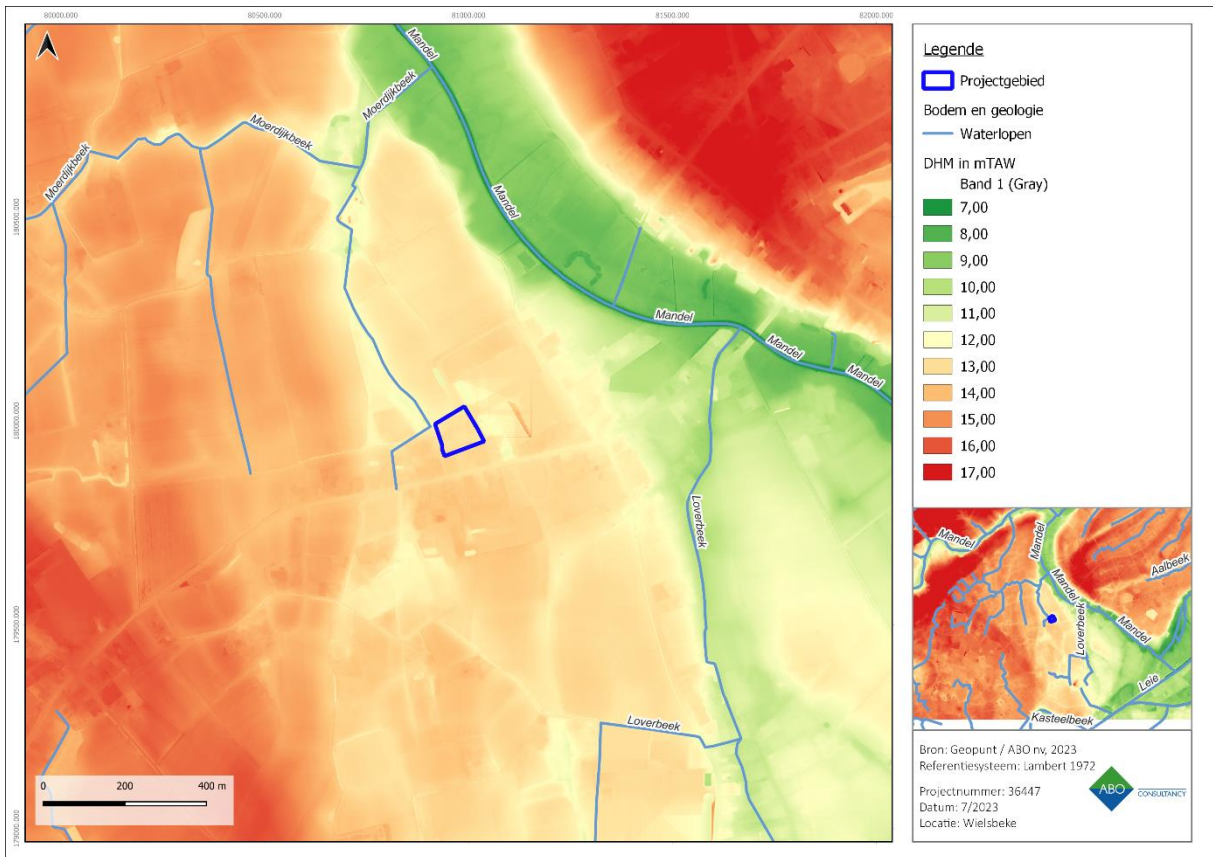
Topografisch gezien bevindt het projectgebied zich op ca. 2,1 kilometer ten noordoosten van het centrum van Wielsbeke in Sint-Baafs-Vijve, een deelgemeente die tot 1977 nog volledig zelfstandig was. De omgeving wordt gekenmerkt door een combinatie van woningen, landbouwgronden en enkele grote industriële bedrijven. Lokale woonkernen zijn Abele, Caignaard en Loverhoek in het zuiden en Wakken in het noordoosten. Meest opvallende waterloop is de Mandel, die in de Leie uitmondt op zo'n 2,5 kilometer ten zuidoosten van het projectgebied.

Vanuit landschappelijk standpunt ligt het projectgebied in het Land van Roeselare-Kortrijk, binnen de zandleem- en leemstreek. Meer specifiek gaat het hier om het Leiedal, waarbij het projectgebied niet in de vallei van de Leie zelf maar op de uitlopers van het Hoogland van Hulste gesitueerd is. De omgeving wordt dan ook gekenmerkt door een golvend reliëf met een hoogte tussen 10,00 mTAW en 16,00 mTAW. Op 410 meter naar het noordoosten bevindt zich de vallei van de Mandel, die nog lager gelegen is op ca. 7,00 mTAW.

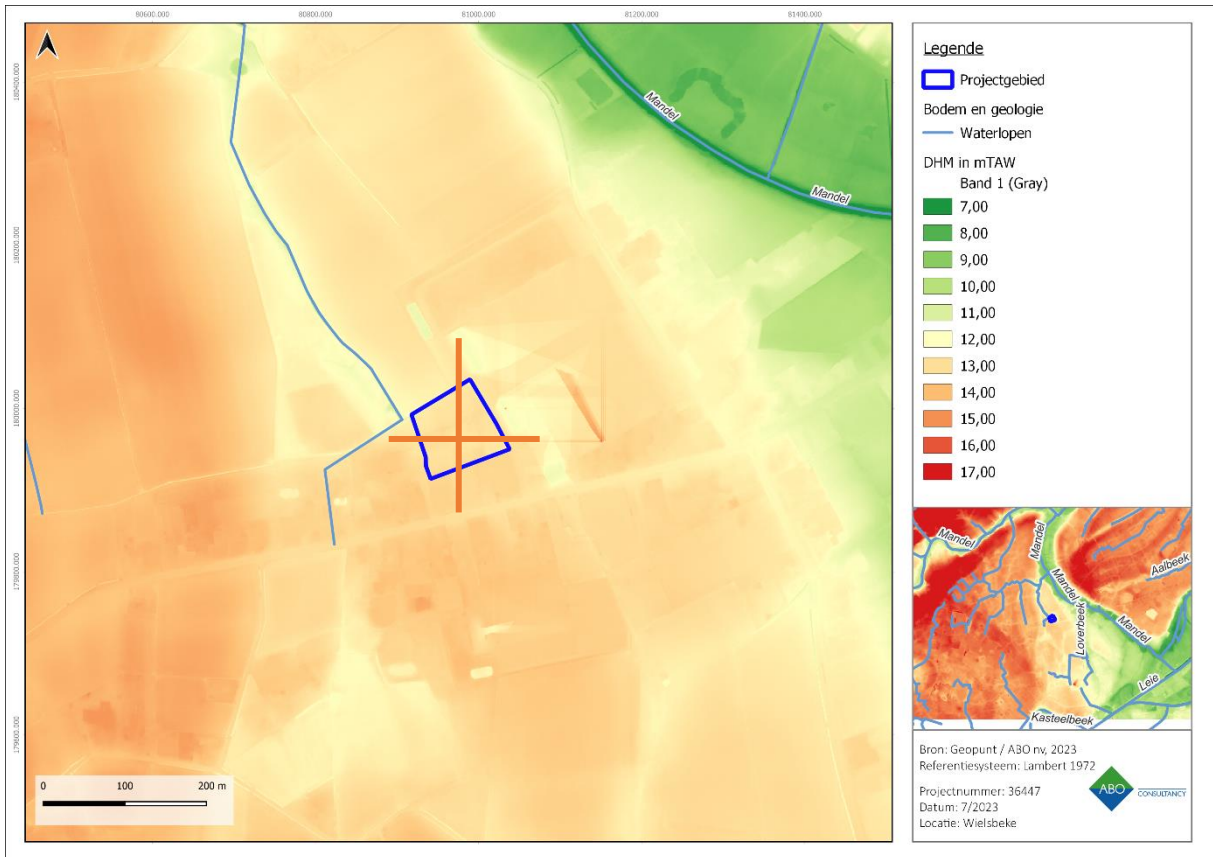
Het Digitaal Hoogtemodel geeft weer dat het projectgebied gelegen is op vrij vlak terrein met een hoogte die zowel van noord naar zuid als van oost naar west schommelt tussen 12,70 mTAW en 13,05 mTAW. Een gracht aan de noordelijke grens is een uitzondering hierop met het laagste punt op ca. 11,80 mTAW. Op macroniveau is goed zichtbaar dat de aanwezige uitlopers van het Hoogland van Hulste zijn uitgesneden door verschillende waterlopen. De locatie van het projectgebied kan dan ook gezien worden als een aantrekkelijke plaats voor de mens om zich te vestigen. De Skyview toont aan dat het terrein tot voor kort in gebruik was als landbouwgebied. Tegenwoordig is er al meer verharding aanwezig.

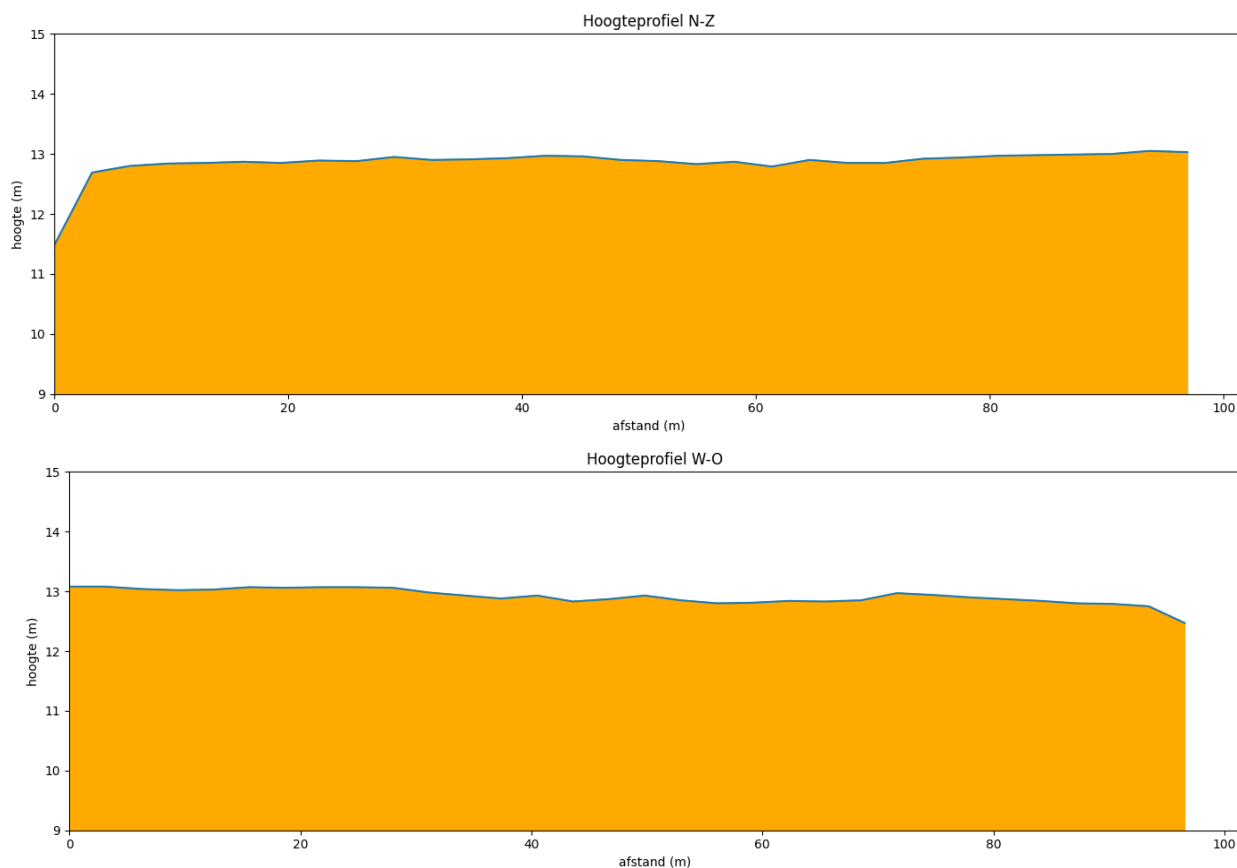
Figuur 6: Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied

Figuur 7: Digitaal Hoogtemodel (1m) met waterlopen en aanduiding van het projectgebied, macroniveau

Figuur 8: Digitaal Hoogtemodel (1m) met waterlopen en aanduiding van het projectgebied, microniveau

Figuur 9: Hoogteprofielen van noord naar zuid en van west naar oost

Figuur 10: Skyview (factor 0,25 m) met aanduiding van het projectgebied

3.2 BODEMKUNDIGE SITUERING

Volgens de gedigitaliseerde Bodemkaart (1950-1970) komen de karteringen **Pcc**, **Ldc** en **OB** voor ter hoogte van het projectgebied (Figuur 11). Het gaat hier om zandleembodems. De verschillende bodemtypes worden hieronder verder toegelicht:

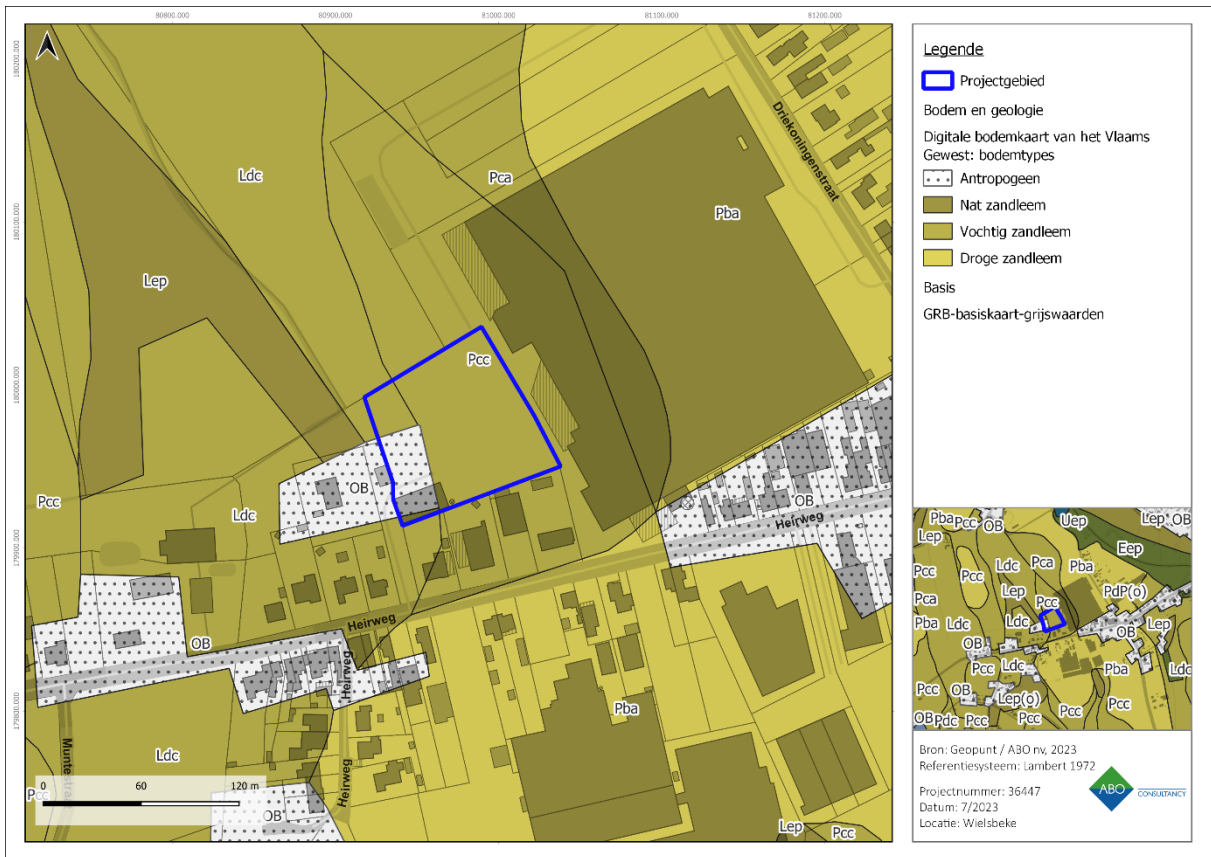
- **Pcc-bodemtype:** dit is een matig droge, lichte zandleembodem met een (bij lemige sedimenten) sterk gevlekte en (bij zandige sedimenten) verbrokkelde B-horizont. De humeuze bovenlaag is 0,25 meter tot 0,30 meter dik, terwijl de sterk gevlekte B-horizont vaak ijzerconcreties bevat en een lichte tot helbruine kleur heeft. Roestverschijnselen zijn aanwezig tussen 0,60 m-Mv en 0,90 m-Mv.
- **Ldc-bodemtype:** een matig natte zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B-horizont. De bouwvoor heeft bij deze bodemserie een donker grijsbruine kleur. Onder deze Ap-horizont komt een sterk gevlekte en door oxydo-reductieverschijnselen met bruinrode en grijze vlekken doorweven B-horizont voor. Soms wordt het materiaal zwaarder of zandiger in de diepte. Heel dikwijls komt op wisselende diepte het Tertiair substraat voor. Boven het klei- of klei-zandsubstraat komt veelal een roestige band voor ten gevolge van het stagnerend water. Roestverschijnselen beginnen globaal in het bovenste deel van de textuur B-horizont. Deze gronden zijn te nat in de winter.
- **OB-bodemtype:** dit zijn gronden waarvan het originele bodembestand niet gekend is of sterk beïnvloed is door bebouwing. Dit bodemtype wordt binnen het projectgebied gekarteerd ter hoogte van de bestaande loods en bijhorende verharding.

Volgens de Quartairgeologische kaart (schaal 1:200 000) bestaat het projectgebied uit **type 6** (Figuur 12). De Quartaire afzettingen zijn opgebouwd uit eolisch zand (ELPw) uit het Weichseliaan en/of hellingsafzettingen (HQ) die zijn afgezet op fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan. Hieronder bevinden zich dan nog fluviatiele afzettingen uit het Eemiaan.

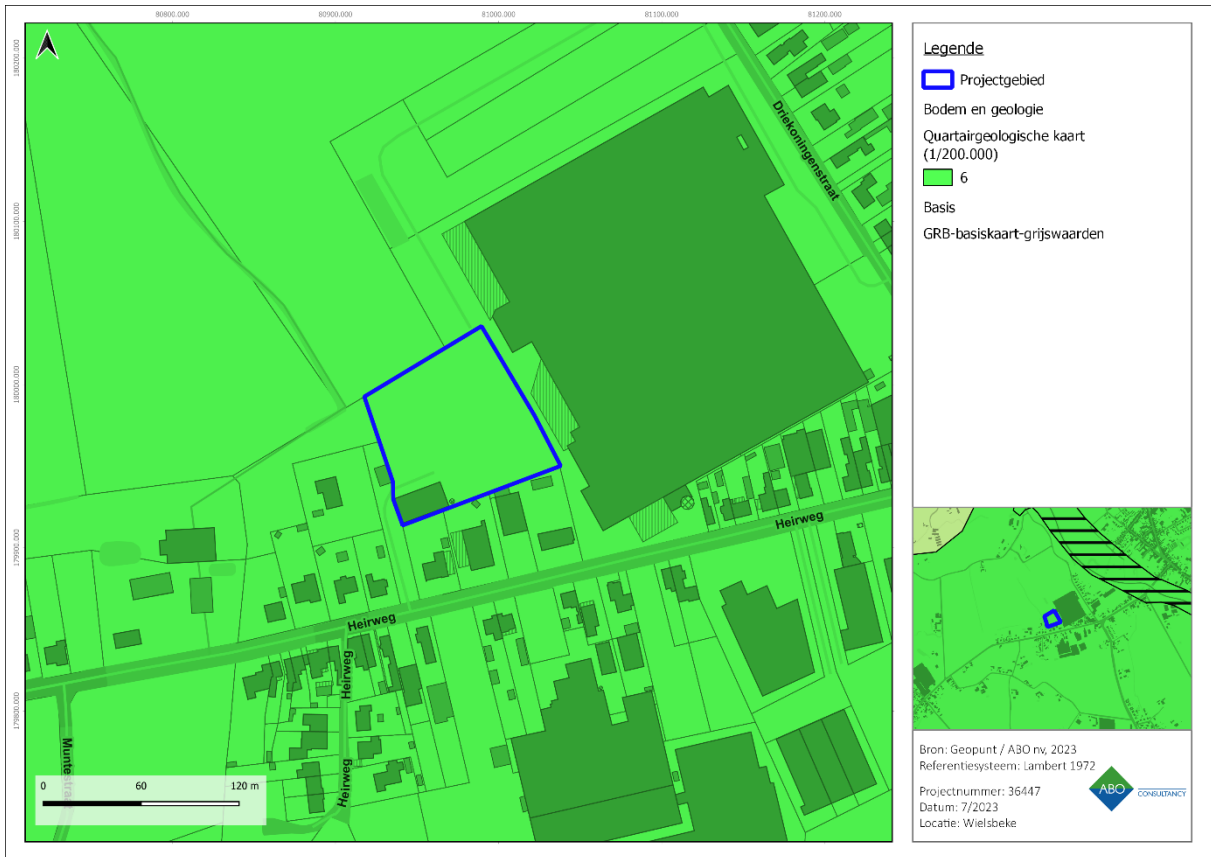
Het projectgebied ligt op de Tertiaire afzettingen van de **Formatie van Kortrijk** en meer bepaald het **Lid van Moen** (Figuur 13). Het Lid van Moen wordt gekenmerkt door een heterogene samenstelling. In het zuiden bestaan de afzettingen immers uit een kleilig grof tot middelmatig silt met laagjes fijn en zeer fijn zand. In het noorden is de afzetting dan weer homogener en kleirijker. Deze klei, die ontgonnen wordt te Marke in West-Vlaanderen, is zeer mager waardoor deze geschikt is voor de vervaardiging van gewone bakstenen. Volgens de Tertiair isohypsen top-kaart liggen de Tertiaire lagen op een diepte van meer dan 15,00 m-Mv en zullen deze tijdens de werkzaamheden niet geraakt worden.

Volgens de potentiële bodemerosiekaart is er ter hoogte van het projectgebied een zeer lage kans op erosie. Een lage impact van erosie bevordert de bewaring van de bodemopbouw en bijgevolg ook van eventueel aanwezige archeologische resten (Figuur 14).

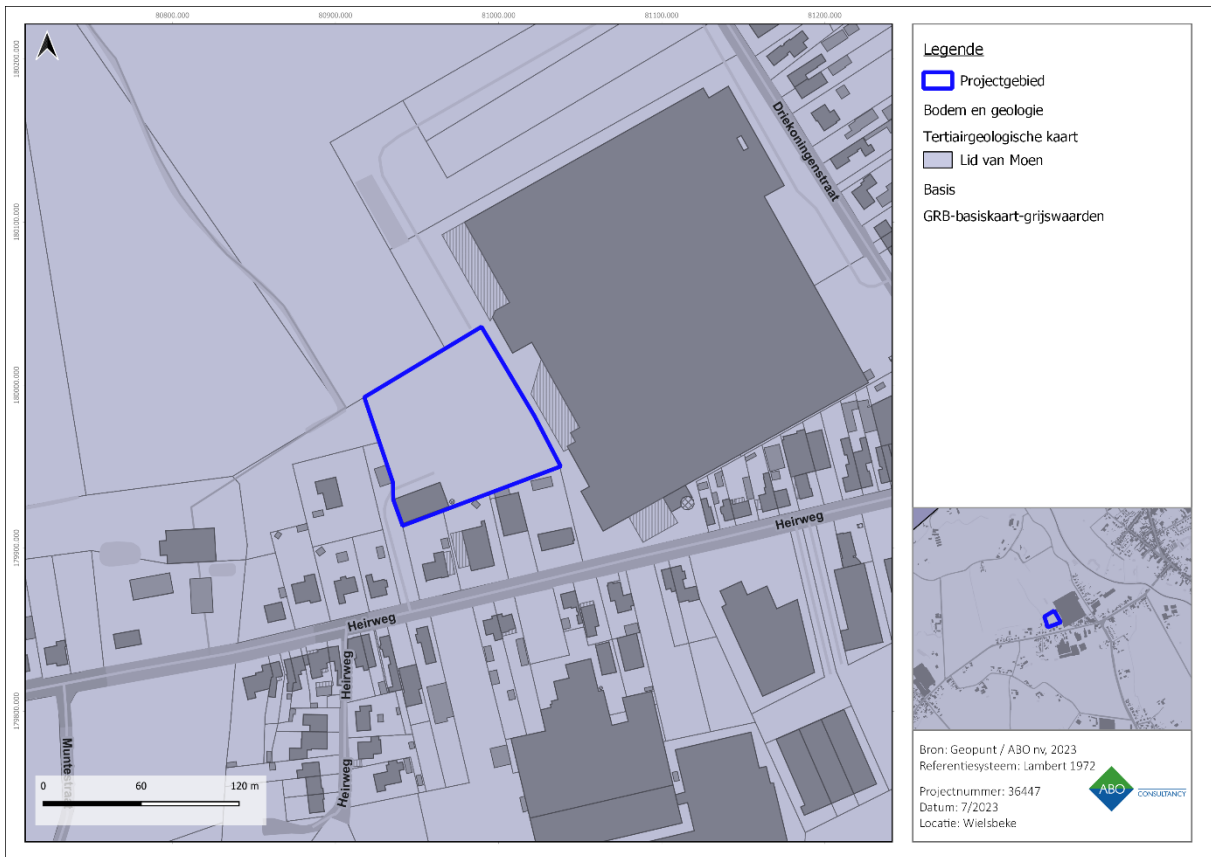
Het projectgebied is volgens de Bodembedekkingskaart in gebruik als akkerland (geel), grasland met struiken (licht groen), verharding (grijs) en bebouwing (rood). Deze kaart is weinig aanvullend en bevestigt hierbij de GRB (Figuur 15).

Figuur 11: Gedigitaliseerde bodemkaart met aanduiding van het projectgebied

Figuur 12: Gedigitaliseerde Quartaire geologische kaart (1:200.000) met aanduiding van het projectgebied

Figuur 13: Gedigitaliseerde Tertiairgeologische kaart met aanduiding van het projectgebied

Figuur 14: Potentiële bodemerrosie per perceel met aanduiding van het projectgebied

Figuur 15: Bodembedekkingskaart met aanduiding van het projectgebied

4 ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

4.1 HISTORISCHE ACHTERGROND¹

In de ruimere omgeving van het projectgebied zijn reeds archeologische sporen gevonden die teruggaan tot de prehistorie. In de voormalige dorpskern van Wielsbeke is bijvoorbeeld een bijl in bruingrijze vuursteen gevonden die gedateerd wordt in de late steentijd. Bij een archeologisch onderzoek aan de Vaarstraat, zo'n 4,5 km ten westen van het onderzoeksgebied zijn er ook vuurstenen voorwerpen en een neolithische bijl gevonden. Tijdens deze opgraving waren ook nederzettingssporen aanwezig die wijzen op menselijke bewoning tussen 50 voor Chr. tot 50 na Chr. en de middeleeuwen.²

Historische bronnen vermelden Wielsbeke als *Wielsbecke* in 1080, *Wilesbecca* in 1141, *Willebecke* in 1230 en *Wielsbeke* in 1308. De dorpsnaam is mogelijk van Frankische oorsprong en zou samengesteld zijn uit de Germaanse persoonsnaam *Willo* enerzijds en *beek* anderzijds, wat letterlijk de *beek van Willo* betekent.³

Tijdens de 11e eeuw tot 13e eeuw behoorde Wielsbeke tot het graafschap Vlaanderen, en meer bepaald de kasselrij Kortrijk en de roede van Tielt; al bestond het grondgebied uit verschillende heerlijkheden. De eerste kerk werd mogelijks rond 1400 gebouwd op een plaats langs de Leie. Volgens een telling van de kasselrij Kortrijk uit 1469, bestond Wielsbeke toen uit ongeveer 160 inwoners.

De daaropvolgende eeuwen verliepen relatief rustig. Tijdens een kerkelijke hervorming in 1559 werd de parochie van Wielsbeke wel bij het bisdom Gent gevoegd. In de 18e eeuw profiteerde Wielsbeke van een opkomende vlasnijverheid, die naast landbouw één van de hoofdactiviteiten werd in de gemeente. In 1739 woonden er in totaal 106 wevers in Wielsbeke en ook de bevolking steeg naar meer dan 1500 inwoners. In totaal waren er 12 wijken in Wielsbeke (168 huizen), 5 herbergen, een graanmolen en een olieslagerij.

In het kader van de Tweede Wereldoorlog werd er in 1940 in de buurt van Wielsbeke hevig gevochten. Het dorpscentrum en de kerk werden hierbij zwaar toegetakeld. In de daaropvolgende jaren zou Wielsbeke sterk groeien en werden er grote delen van het landschap verkaveld. In 1977 fuseerde Wielsbeke met buurgemeenten Ooigem en Sint-Baafs-Vijver. Tegenwoordig wordt de plaats gezien als een industriegemeente.

Figuur 16: Wielsbeke zoals aangeduid op de Ferrariskaart (ca. 1777).

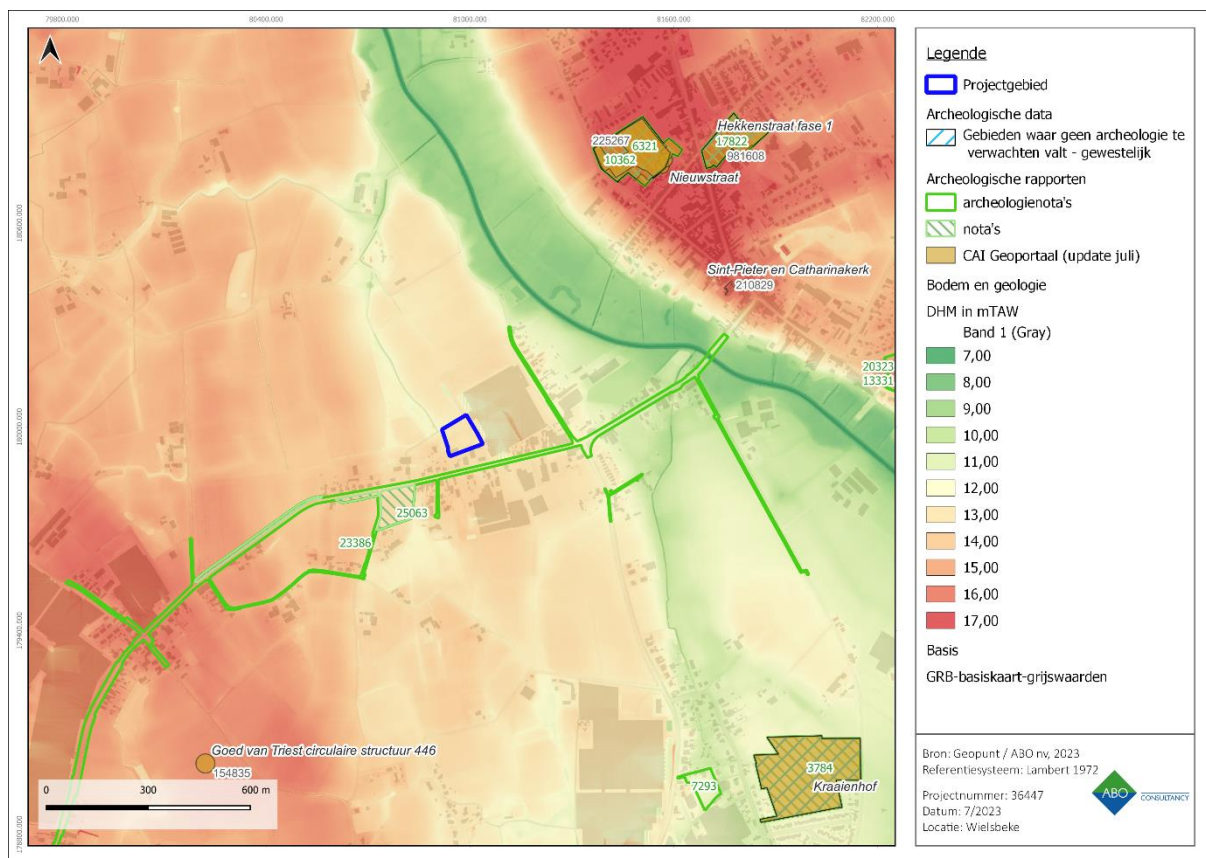
¹ <https://inventaris.onroerendergoed.be/themas/14757>

² Hoorne, 2006.

³ Debrabandere et al 2010, 278

4.2.2 ARCHEOLOGISCHE DATA

In de ruime omgeving van het projectgebied zijn er verschillende meldingen uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) bekend van archeologische sporen en/of vondsten die een licht kunnen werpen op menselijke occupatie in het verleden (Figuur 18). Het gaat hier om resten van de metaaltijden tot meer recente perioden.

Figuur 18: Visuele weergave van de Centrale Archeologische Inventaris in dichte omgeving. (CAI, 2022).

Er zijn geen gekende archeologische elementen op minder dan 900 meter afstand van het projectgebied. Als er wat ruimer gekeken wordt, blijkt dat er in het centrum van Wakken, op een kilometer naar het noordoosten, wel een aantal waarnemingen zijn gedaan. Tijdens een archeologische opgraving in de Kapellestraat in 2019 werden zo bijvoorbeeld 380 sporen geregistreerd en een aantal vondsten gedaan (ID. 980905 en 225267).⁴ De meerderheid van de sporen waren paalkuilen, grachten en greppels die wezen op de aanwezigheid van een bewoningskern uit de Bronstijd tot late IJzertijd die waarschijnlijk meer noordelijk moet gelegen hebben. Er waren een kringgreppel van 35 meter doorsnede en een heleboel bijgebouwen te herkennen, maar nog geen hoofdgebouw. Uit de Romeinse periode werden ook nog greppels, grachten en twee mogelijke drenkpoelen geregistreerd, in combinatie met een brandrestengraf van een volwassene tussen 20 en 40 jaar oud bij overlijden. Gelijkaardige greppels en grachten kregen een middeleeuwse of meer recente datering. Tenslotte werd er een bomkrater uit de Eerste Wereldoorlog aangetroffen. Hoewel er ook een klopper, een schrabber en een afslag in silex werden geregistreerd, kon er geen echte steentijdaanwezigheid bevestigd worden. Andere vondsten betroffen voornamelijk (handgevormd en geglaazuurd) aardewerk, een metaalslak, wat munten uit de 19e eeuw en andere kleine objecten zoals knopen.

⁴ Derweduwen, 2019.

Ter hoogte van de voorgenoemde opgraving werden door een metaaldetectorist ook twee oudere munten gevonden. Het gaat om een munt van Filips II uit de 16e eeuw (ID. 218870) en eentje van Filips IV uit de 17e eeuw (ID. 218566). Dit zijn losse vondsten.

Nog geen 150 meter naar het oosten werden tijdens een archeologisch vooronderzoek in de bodem ook nog drie grachten, vier greppels en een paalspoor aangetroffen (ID. 981608).⁵ De gracht en het paalspoor kregen een datering in de Nieuwe Tijd of recenter. Omwille van het gebrek aan vondstmateriaal kon er maar moeilijk een interpretatie aan de archeologische elementen gekoppeld worden. Op 1,3 kilometer naar het zuidoosten van het projectgebied werden tijdens een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem ook nog een gracht, greppel en een kuil geregistreerd, echter zonder specifiekere datering (ID. 224149).⁶

Op 1,1 kilometer ten zuidwesten van het projectgebied werd tenslotte ook nog een circulaire structuur als waarneming geïnventariseerd op basis van een luchtfoto (ID. 154835). Het zou hier om een grafheuvel kunnen gaan, al is dit niet zeker.

CAI	Locatie	Omschrijving	Datering
980905	Kappellestraat (Dentergem)	380 sporen	Metaaltijden – 20e eeuw
225267	Kappellestraat (Dentergem)	Allerlei vondsten	Metaaltijden – 20e eeuw
218870	Nieuwstraat (Dentergem)	Munt Filips II	16e eeuw
218556	Nieuwstraat (Dentergem)	Munt Filips IV	17e eeuw
981608	Hekkenstraat (Dentergem)	Beperkte sporen	Nieuwe Tijd – Nieuwste Tijd
224149	Kraaienhof (Wielsbeke)	Gracht, greppel en een kuil	Onbepaald
154835	Wielsbeke (Wielsbeke)	Circulaire structuur	Onbepaald

Tabel 4: Overzicht van de CAI-locaties in de omgeving van het projectgebied

Op zo'n 190 meter ten zuidwesten van het projectgebied werd er in het kader van rioleringswerken ook een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd langs de Heirweg (ID. 25063).⁷ Uit de landschappelijke boringen was reeds gebleken dat er een Ap-ApC-C bodemopbouw met een vrij dikke ploeglaag en overgangshorizont (tussen 0,45 m-Mv en 0,90 m-Mv) aanwezig was. Een steentijdtraject was hier dus niet van toepassing, maar de kans op sporensites bleef vrij hoog. Er werden in totaal drie proefsleuven met een totale oppervlakte van 466 m² aangelegd in twee aparte zones. De profielen leken de eerder aangetroffen landschappelijke situatie te bevestigen. Het aantal relevante archeologische sporen was echter erg beperkt. In totaal konden er twee kuilen, een greppel en een houtskoolmeier geregistreerd worden. Er werden ook slechts twee fragmenten handgevormd aardewerk ingezameld met een datering in de metaaltijden. Het archeologisch potentieel werd dan ook als laag ingeschat en verder onderzoek bleek niet nodig.

⁵ Derweduwen, 2021.

⁶ Swaelens, 2018.

⁷ De Witte, et al. 2023.

4.3 CARTOGRAFISCHE EN ICONOGRAFISCHE BRONNEN

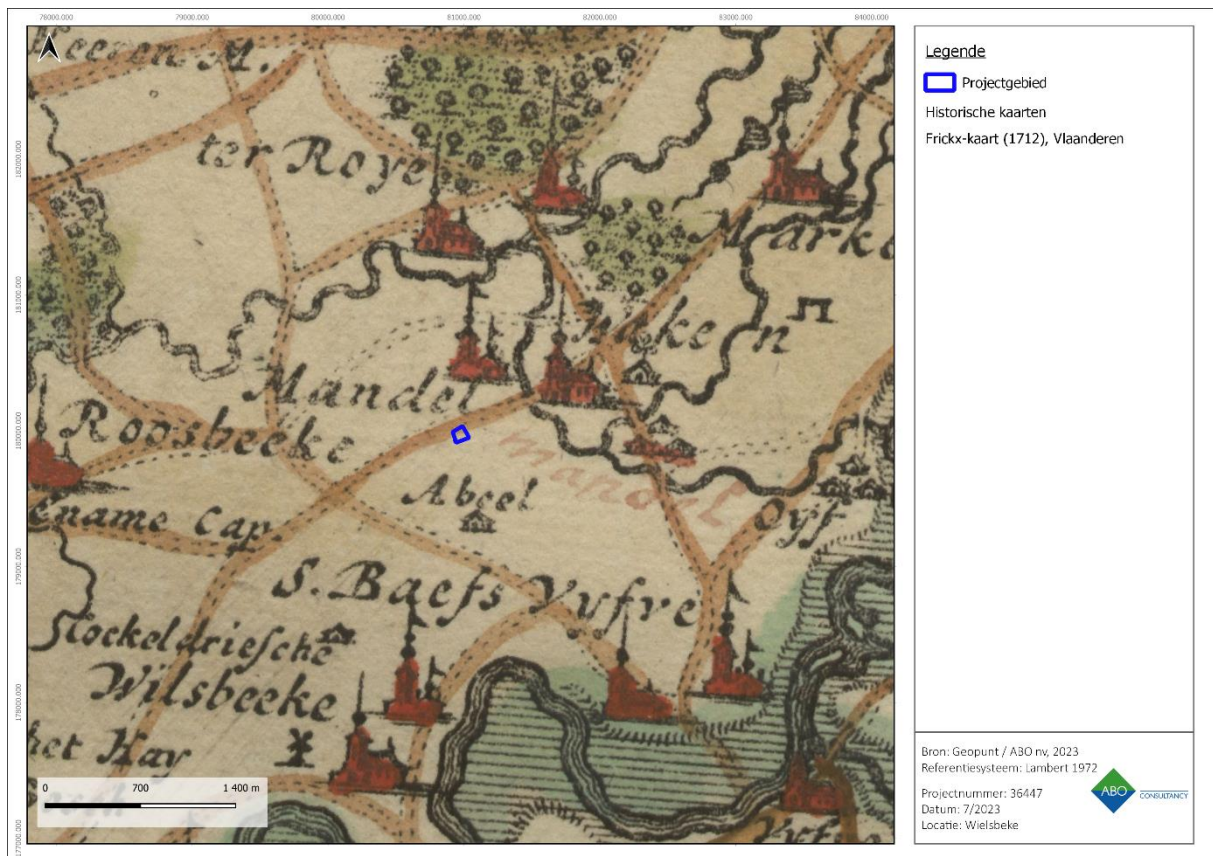
Een belangrijke bron van informatie is historisch kaartmateriaal. Hierbij moet wel rekening gehouden worden met het feit dat de eerste bruikbare kaarten pas vanaf de 16de eeuw of later voorhanden zijn. Pas vanaf de 19de eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kaarten. Eventueel eerder aanwezige middeleeuwse structuren zijn mogelijk reeds verdwenen en zijn dus niet meer opgenomen in recentere bronnen.

De oudste raadpleegbare betrouwbare cartografische bron is de Fricxkaart, waarop het projectgebied iets te ver naar het noordwesten staat aangeduid, tussen *Mandel* en het gehucht *Abeel*. Wat verder naar het zuiden zijn de dorpskernen van *Wielsbeke* en *Sint-Baafs-Vijve* gelegen. Ook de waterlopen *Mandel* en de *Leie* staan duidelijk aangegeven. Omwille van het gebrek aan detail, is de Fricxkaart verder weinig relevant voor dit onderzoek.

Op de Villaretkaart valt het projectgebied net buiten de gekarteerde gebieden. De Ferrariskaart geeft de omgeving echter wel met veel details weer. Hierop staat het projectgebied aangeduid tussen het gehucht *Den Abeele* in het westen en *Wacken* in het oosten. Het terrein lijkt gedeeltelijk in gebruik als akker en bebost gebied. Ook is er een horizontale structuur zichtbaar, mogelijks een hoeve.

Op de Atlas der Buurtwegen en de Vandermaelenkaart is te zien dat de aanwezige bebouwing inderdaad een 'ferme' of boerderij betreft. Ook ligt deze bebouwing meer westwaarts, net buiten de contouren van het projectgebied. Allicht was de Ferrariskaart wat minder precies gekarteerd. Op ca. 250 meter naar het oosten zijn de *Jagersmolen* en een herberg aangeduid.

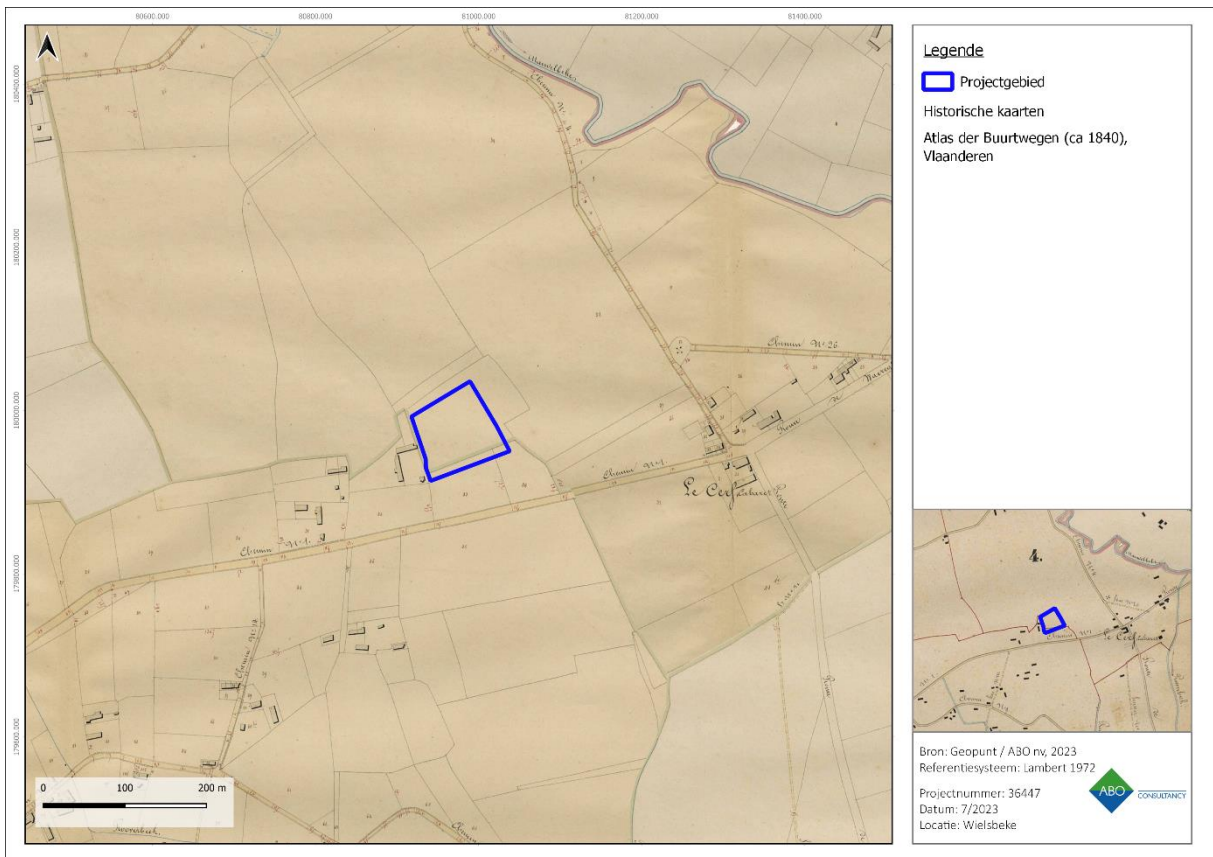
Op de Poppkaart is het projectgebied volledig onbebouwd weergegeven en staan ook hier de aanwezige gebouwen net buiten de contour aan de westelijke zijde ingetekend. De *Heirweg* wordt op dat moment de 'Weg van *Wielsbeke* naar *Wakken*' genoemd.

Figuur 19: Fricxkaart met aanduiding van het projectgebied

Figuur 20: Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied

Figuur 21: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het projectgebied

4.4 RECENTE LANDSCHAPSVERANDERINGEN

Recentere landschapsveranderingen tonen aan dat het projectgebied in 1971 gedeeltelijk bebouwd was met twee structuren in de zuidwestelijke hoek. De overige oppervlakte lijkt op dat moment in gebruik als landbouwzone. Ook de orthofoto uit 1988 geeft een gelijkaardige situatie weer met ploegsporen op de oostelijke helft van het terrein.

Vanaf het jaar 2000 is de verharding op het terrein merkbaar uitgebreid naar het oosten, waardoor enkel nog de noordelijke helft en een stukje van de oostelijke helft in gebruik bleven als akker. Tegenwoordig is er nog slechts een klein stuk van het projectgebied onverhard, zoals zichtbaar is op de meest recente orthofoto.

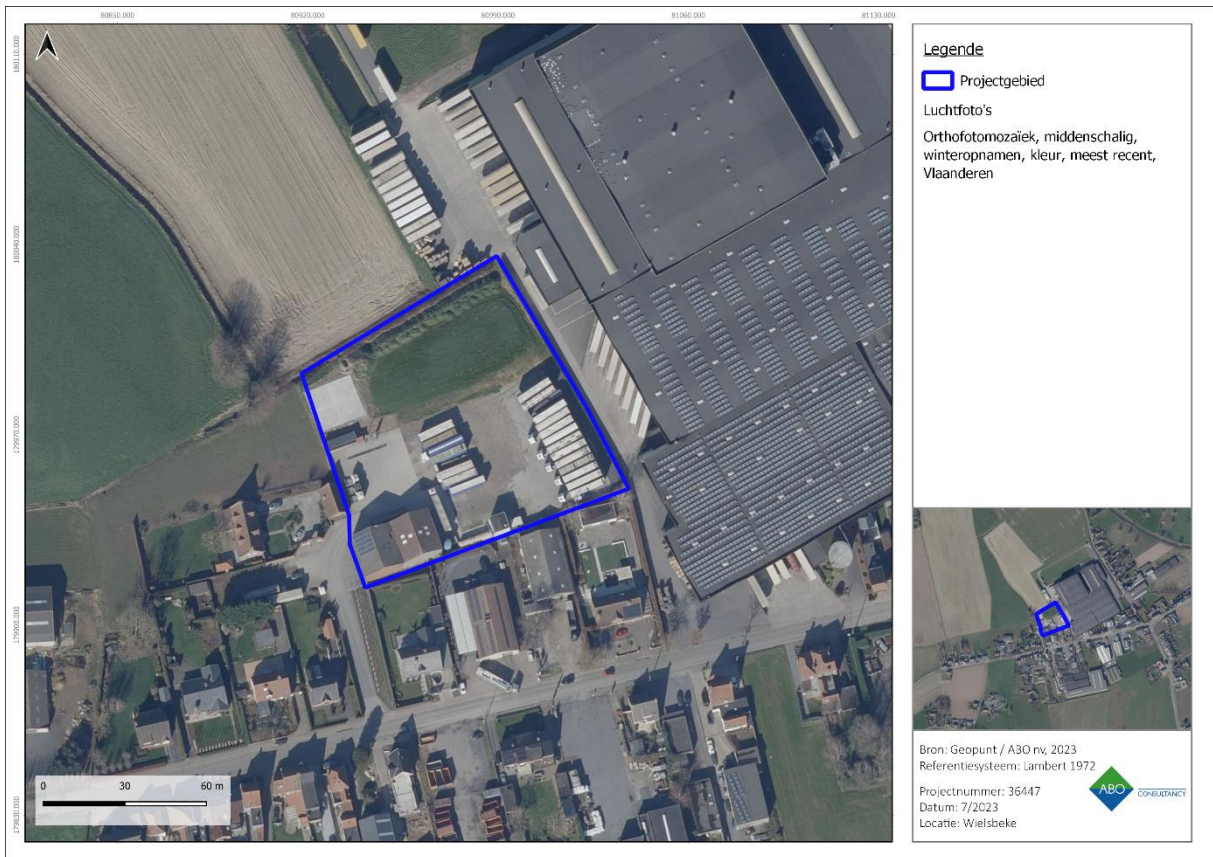
Figuur 24: Orthofotomozaïek uit 1971 met aanduiding van het projectgebied

Figuur 25: Orthofotomosaïek uit 1988 met aanduiding van het projectgebied

Figuur 26: Orthofotomosaïek uit 2005-2007 met aanduiding van het projectgebied

Figuur 27: Meest recente orthofotomosaïek met aanduiding van het projectgebied

5 BESLUIT

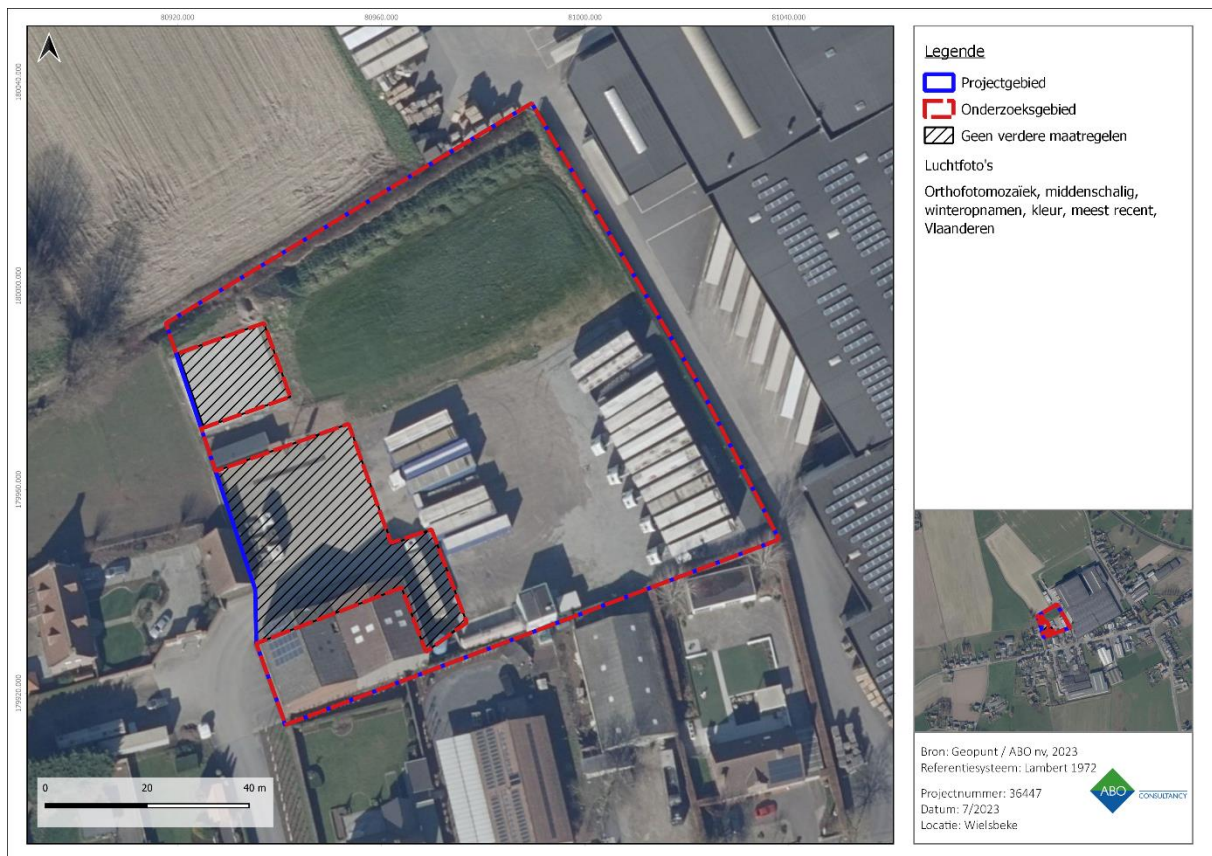
Deze archeologienota werd opgemaakt door ABO nv naar aanleiding van de sloop van een bestaande loods en de bouw van een nieuwe loods voor houtopslag met bijhorende verhardingen, groenzones en wadi's ter hoogte van de Heirweg 143A te Wielsbeke. Het doel van dit onderzoek is driedelig. Ten eerste wordt op basis van de beschikbare informatie nagegaan of er archeologische resten te verwachten zijn op het terrein. Ten tweede wordt nagegaan hoe goed deze archeologische resten bewaard zijn en in hoeverre ze bedreigd zijn door de geplande bouwwerken. Ten derde wordt nagegaan wat het potentieel tot kennisvermeerdering is. Het antwoord op deze onderzoeksvragen luidt als volgt:

Landschappelijk gezien is het projectgebied gesitueerd op één van de uitlopers van het Hoogland van Hulste, rond 13,00 mTAW. Deze wat hoger gelegen plaats is niet ver gelegen van enkele waterlopen, zoals de Mandel (7,00 mTAW) en (in mindere mate) de Leie. Deze locatie kan dan ook als aantrekkelijk voor de mens om zich te vestigen beschouwd worden.

Gekende archeologische elementen zijn schaars in de omgeving van het projectgebied. Dit gebrek aan archeologische waarnemingen in de nabijheid van het projectgebied kan echter ook liggen aan de weinige archeologische onderzoeken die hebben plaatsgevonden. Op ruimere schaal werden er tijdens verschillende vooronderzoeken wel resten aangetroffen uit de metaaltijden, Romeinse periode, middeleeuwen, Nieuwe Tijd en Nieuwste Tijd. Ook werden er wat lithische artefacten geregistreerd, al bleek het hier niet om sporen van bewoning te gaan. Bij een proefsleuvenonderzoek op iets meer dan 190 meter van het projectgebied werd het archeologisch niveau globaal gezien op een diepte tussen 0,45 m-Mv en 0,90 m-Mv aangetroffen, wat er dus op wijst dat sporen ook dieper aanwezig kunnen zijn onder de bouwvoor. Er werden echter enkel twee kuilen, een greppel, een houtskoolmeier en twee stukjes aardewerk uit de metaaltijden geregistreerd.

Op basis van de plannen van de huidige en toekomstige situatie kan geconcludeerd worden dat de meeste werkzaamheden dieper zullen reiken dan de (gekende) bestaande geroerde lagen. Er wordt immers een ingreep in de bodem verwacht tussen 0,30 m-Mv en 1,60 m-Mv, terwijl er op dit moment naast de loods en bestaande betonverharding vooral een dunne steenslagfundering en akkerland aanwezig zijn op het projectgebied (verstoringdiepte niet gekend). De bureaustudie alleen kan dus niet met zekerheid bepalen of er al dan niet archeologisch relevante lagen geraakt zullen worden tijdens de werken. Enkel ter hoogte van de bestaande en de te behouden betonverharding (1.241 m²) en enkele bureelcontainers (278 m²) kan wel met grote zekerheid gesteld worden dat er geen bedreiging is van het bodemarchief, aangezien hier geen bodemingrepen gepland zijn. In deze zone is er dus geen verder onderzoek vereist. Ter hoogte van de rest van het projectgebied (6.872 m²) wordt het bodemarchief hoogstwaarschijnlijk wel bedreigd door de ingrepen in de bodem.

Op basis van bovenstaande argumenten kan besloten worden dat het projectgebied een gemiddeld archeologisch potentieel heeft en dat verder onderzoek noodzakelijk is om de kans op kenniswinst in meer detail te bepalen. Er kan immers niet met zekerheid gesteld worden dat er geen relevante archeologische lagen geraakt gaan worden. Daarom wordt er een **vervolgonderzoek in uitgesteld traject** geadviseerd.

Figuur 28: Overzicht van het archeologisch advies met betrekking tot het projectgebied (blauw) en het onderzoeksgebied (rood)

6 BIBLIOGRAFIE

Cartografische bronnen

Kaart van Villaret, Institut National de l'Information Géographique et Forestière, Sint-Mande (France), CH 292, uitgegeven in 1745, schaal 1:14.400.

Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden voor Zijn Koninklijke Hoogheid de Hertog Karel Alexander van Lotharingen, Jozef Jean François de Ferraris, Koninklijke Bibliotheek van België, uitgegeven in 1770-1778, schaal 1:11.520 herleid naar 1:25.000.

Atlas Cadastral parcellaire de la Belgique de Wielsbeke, Philippe-Christian Popp, uitgegeven in 1842-1879, schaal 1:5000.

Atlas van de Buurtwegen, opgesteld naar aanleiding van de wet op de buurtwegen van 10 april 1841, schaal 1:2.500 (overzichtsplannen schaal 1:10.000).

Topografische kaart van België, Philippe Vandermaelen, uitgegeven in 1846-1854, schaal 1:20.000.

Geopunt Vlaanderen, Orthofoto's 1971, 1979-1990, 2002-2003, 2014, 2015, 2016, 2020, *Wielsbeke* [online], <http://www.geopunt.be> (geraadpleegd op 24/07/2023)

Topografische kaarten, 1873, 1904, 1939, 1969, 1981, 1989, *Wielsbeke [online]*, www.cartesius.be, (geraadpleegd op 24/07/2023)

Publicaties

Derweduwen, N. 2019. *Archeologische opgraving Wakken Kapellestraat (prov. West-Vlaanderen). Verslag van resultaten*. Monument Vandekerckhove nv, Ingelmunster.

Derweduwen, N. 2021. *Nota, Verslag van resultaten, Proefsleuvenonderzoek Wakken Hekkenstraat, Fase 1 (prov. West-Vlaanderen)*. Monument Vandekerckhove nv, Ingelmunster.

De Witte, A. & Dewaele, L. 2023. *Nota Wielsbeke, Heirweg. Deel 1: Verslag van Resultaten*. BAAC Vlaanderen Rapport 2023-0053, Gent.

Hoorne, J. 2006. *Archeologisch onderzoek langs de Vaartstraat te Wielsbeke*, in *Leiesprokkels 2005-2006*, jaarboek 9, p. 51-87.

Swaelens C. 2018. *Nota Wielsbeke, Kraaienhof: Verslag van resultaten*. BAAC Vlaanderen Rapport 726, Gent.